

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa
Nam mô bốn sư thích ca mâu ni phật.

Hôm nay chúng ta tìm hiểu về câu kệ # 216 trong phẩm Hỷ Ái.

216. *taṇhāya jāyatī soko, taṇhāya jāyatī bhayaṃ,
taṇhāya vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya"nti.*
*Do mong muốn sanh sầu bi, Do mong muốn sinh sợ hãi;
Người giải thoát khỏi mong muốn, không còn sầu khổ, lấy đâu mà sợ hãi?*

Khi trú tại Jetavana, Thế Tôn đã thuyết giảng pháp thoại này, bắt đầu bằng '**mong muốn sinh ra**', liên quan đến một Bà-la-môn nọ.

Người này, vốn có tà kiến, một ngày nọ đi đến bờ sông để dọn dẹp ruộng. Thế Tôn thấy được duyên lành của người ấy, liền đi đến chỗ người ấy. Mặc dù thấy Thế Tôn, người ấy vẫn không chào hỏi mà im lặng. Sau đó, Thế Tôn tiến lên trước và hỏi: "Này Bà-la-môn, ông đang làm gì vậy?" (Người ấy đáp): "Thưa Tôn giả Gotama, tôi đang dọn dẹp ruộng." Thế Tôn chỉ nói bấy nhiêu rồi ra đi. Ngày hôm sau, Thế Tôn lại đến chỗ người ấy, khi người ấy đến để cày ruộng, và hỏi: "Này Bà-la-môn, ông đang làm gì vậy?" Nghe (người ấy đáp): "Thưa Tôn giả Gotama, tôi đang cày ruộng," Thế Tôn bỏ đi. Vào những ngày sau đó, [Thế Tôn] cũng đến và hỏi như vậy, (nghe người ấy đáp): "Thưa Tôn giả Gotama, tôi đang gieo hạt, tôi đang nhổ cỏ, tôi đang bảo vệ [ruộng lúa]," [Thế Tôn] liền bỏ đi.

Rồi một ngày nọ, Bà-la-môn nói với Ngài: "Thưa Tôn giả Gotama, Ngài đã đến từ ngày tôi dọn dẹp ruộng. Nếu mùa màng của tôi thành công, tôi cũng sẽ chia sẻ với Ngài; tôi sẽ không ăn mà không cho Ngài. Từ nay trở đi, Ngài là bạn của tôi."

Sau đó một thời gian, mùa màng của ông ấy đã thành công. Ông ấy nghĩ: "Mùa màng của mình đã thành công, ngày mai mình sẽ cho người gặt hái." Đêm hôm ấy, trong lúc chuẩn bị cho việc gặt hái, một trận mưa lớn đã đổ xuống và cuốn trôi tất cả lúa má, khiến cánh đồng trở nên trống rỗng như thể đã được cạo sạch. Tuy nhiên, ngay từ ngày đầu tiên, Thế Tôn đã biết rằng "mùa màng ấy sẽ không thành công." Buổi sáng, Bà-la-môn đi "xem ruộng," nhìn thấy cánh đồng trống rỗng, một nỗi buồn sâu sắc trỗi dậy trong ông, và ông nghĩ: "Sa-môn Gotama đã đến từ lúc tôi dọn dẹp ruộng, và tôi cũng đã nói với Ngài rằng 'Nếu mùa màng này thành công, tôi cũng sẽ chia sẻ với Ngài, tôi sẽ không ăn mà không cho Ngài, từ nay trở đi Ngài là bạn của tôi.' Nguyện vọng ấy của tôi đã không thành hiện thực.'

Ông ấy đã ngừng ăn và nằm trên giường. Thế Tôn liền đi đến cửa nhà ông. Nghe tin Thế Tôn đến, ông ấy nói: "Hãy đưa bạn của tôi vào đây và mời ngồi." Gia nhân làm theo. Thế Tôn ngồi xuống và hỏi: "Bà-la-môn ở đâu?" Khi được cho biết "Ông ấy đang nằm trong phòng," Ngài bảo: "Hãy gọi ông ấy ra." Sau khi được gọi ra và ngồi sang một bên, Ngài hỏi: "Này Bà-la-môn, có chuyện gì vậy?"

(Bà-la-môn đáp): "Thưa Tôn giả Gotama, Ngài đã đến từ ngày tôi dọn dẹp ruộng, và tôi cũng đã nói rằng 'Nếu mùa màng thành công, tôi sẽ chia sẻ với Ngài.' Ước nguyện ấy của tôi đã không thành, vì vậy nỗi buồn đã khởi lên trong tôi, và tôi không muốn ăn nữa." Thế Tôn hỏi ông ấy: "Này Bà-la-môn, ông có biết nguyên nhân nào khiến nỗi buồn của ông khởi lên không?" Khi ông ấy trả lời: "Thưa Tôn giả Gotama, tôi không biết, nhưng Ngài thì biết," Ngài đáp: "Vâng, này Bà-la-môn, nỗi buồn hay sợ hãi khi khởi lên đều do mong muốn mà khởi lên," rồi Ngài nói lên kệ ngôn này.

216. *taṇhāya jāyatī soko, taṇhāya jāyatī bhayaṃ,
taṇhāya vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya"nti.
Do mong muốn sanh sầu bi, Do mong muốn sinh sợ hãi;
Người giải thoát khỏi mong muốn, Không sầu, đâu sợ hãi?*

Sau đây là *phân giải thích của chú giải Pali* cho các từ trong câu kệ. Phần [...] là giải thích của người viết.

Ở đây, từ '**taṇhāya**' có nghĩa là do mong muốn hay khao khát ở sáu cửa [mắt, tai, mũi, lưỡi, thân, ý]. Đó là ý nghĩa rằng [nỗi buồn hay sợ hãi] khởi lên nương tựa vào mong muốn đó.

Cuối bài pháp, vị bà la môn chứng quả vị Dự lưu.

Giờ ta tìm hiểu câu kệ thông qua **kinh tạng**.

Ta thấy câu kệ cũng giống như câu #213 #214 hay #215 chỉ khác là thay vì *kāmato* - ham muốn, thì giờ là *taṇhāya*, dạng xuất xứ cách của "**taṇha**". và từ "**taṇha**" này thường dịch là "**Tham ái**" hay "**Ái**" hay "**Khát ái**", với tiếng Việt ta hiểu là chỉ cho sự **mong muốn** hay **mong cầu** hoặc là **mong có được** về một kết quả ở tương lai, như trong câu chuyện nhân duyên của câu kệ này.

Ta cũng thấy từ này trong Tứ Diệu đế, ở phần "Tập đế", nguyên nhân của Khổ đó là *yāyam taṇhā ponobbhavikā nandirāgasahagatā tatratatrābhinandinī, seyyathidaṃ kāmataṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhā* "Đó chính là ái này đưa đến tái sanh, cấu hữu với hỷ và tham, tìm cầu hỷ lạc chỗ này chỗ kia. Tức là dục ái, hữu ái, phi hữu ái." [Việt dịch HT Minh Châu]. Theo tôi thì dịch theo nghĩa tiếng Việt là "mong muốn": "Đó chính là mong muốn đến sự tái sinh, cùng với niềm vui và tham tìm cầu sự hoan lạc chỗ này chỗ kia; đó là mong muốn Dục, mong muốn Hữu, và mong muốn "phi Hữu".

Ở đây trong câu pháp cú này **taṇha** là "**mong có được**" thành quả như ý hay là "kỳ vọng". Kỳ vọng là những suy nghĩ, mong đợi hoặc niềm tin của một người về những gì sẽ xảy ra trong tương lai. Và nó mang tính cụ thể hơn so với ước muốn và nó dựa trên cơ sở thực tế, kinh nghiệm, hoặc logic. Như trong câu chuyện ông bà la môn đặt kỳ vọng vào việc mình sẽ thu hoạch nhiều thóc nhiều lúa, ông kỳ

vọng trên cái thực tế là cái mùa màng đang có thành công, nên ông kỳ vọng là mình sẽ cúng dường một phần nhỏ thành quả tới đức Phật. Còn mong muốn là một sự khao khát, một ước muốn đối với một điều gì đó, có thể là vật chất, cảm xúc, hoặc trạng thái tinh thần có ý nghĩa *cầu mong, ước nguyện hơn*, thí dụ một người nghèo không có gì, khi thấy người khác cúng dường, họ cũng rất muốn giả sử hỏi họ thì họ nói họ cũng mong muốn có gì để cúng dường. Và người cúng dường nói rằng nhờ phước này mà tôi mong muốn được sinh vào cõi trời đạo lợi, thì đó là “mong có được” cái thành quả theo ý mình (kỳ vọng). Do vậy ở câu pháp cú này dịch **tanha** là “**kỳ vọng**” cho rõ hơn trong câu Pháp cú này, chỉ cho sự mong muốn có được một kết quả như ý mình:

216. *tanhāya jāyatī soko, tanhāya jāyatī bhayaṃ,
tanhāya vipamuttassa, natthi soko kuto bhaya"nti.
Do kỳ vọng sanh sầu bi, Do kỳ vọng sinh sợ hãi,;
Người giải thoát khỏi kỳ vọng, Không sầu, đâu sợ hãi?*

Tại sao kỳ vọng thì sanh ra sầu bi? Khi có kỳ vọng thì sanh sầu bi là vì cái mình kỳ vọng nó không xảy ra, mà xảy ra trái với điều mình mong muốn nên sầu khổ phát sanh lên, như ở câu chuyện này ông Bà La môn kỳ vọng một mùa bội thu, nhưng trước khi gặt hái thì trời mưa lũ bất thường khiến cho mất trắng, khiến cho ông buồn khổ. Làm nông ai cũng mong muốn một vụ thu hoạch tốt, nhưng cuối cùng lại không được, lại mất trắng vì mưa lũ thì hỏi sao không đau lòng. Khi con người ta mong chờ một điều gì đó tới mà nó không xảy ra, hay không như mình mong muốn thì thất vọng nên buồn khổ đó là điều tự nhiên hay xảy ra ở đời. Chính vì vậy mà đức Phật nêu ra cho thấy cái sự thật như vậy.

Và khi người ta kỳ vọng thì sanh ra lo sợ (**bhaya**) vì sợ nó không xảy ra, lo sợ thất bại không theo kế hoạch đặt ra vì thực tế ở đời người ta thấy điều đó, những gì mình mong đợi thì là những thứ bên ngoài, khi mà phụ thuộc vào bên ngoài mình không làm chủ được, mùa màng mình gắng sức bỏ công sức chăm sóc được nhưng thời tiết thì trông chờ vào thiên nhiên, nếu thời tiết bất thường thì mùa màng thất bát, sự khó khăn xảy đến cho cuộc sống, nên khi có kỳ vọng là mùa màng thuận lợi thì kèm theo sự lo âu sợ hãi khi thời tiết bất thường. Cũng vậy người học sinh đi học kỳ vọng thì đậu vào trường học mình muốn thì luôn lo âu, hay người đi làm kỳ vọng được thăng chức hay vào chức vụ công việc, thì phát sinh lo âu. Lo âu về năng lực của mình, lo âu về kết quả thi cử/phỏng vấn, về sự cạnh tranh, lo sợ vì thất bại.

Do vậy khi không có kỳ vọng thì đương nhiên là không có sự sầu khổ lo sợ, nhưng con người ta trên đời khi làm việc hay thực hành điều gì đó thì đều có mục đích và đó là kết quả nhắm tới, nhưng cái kết quả dự tính là do mình đề ra nên có xảy ra là do tham nên:

1) do tham lam nên đề ra cái kết quả nó xa rời thực tế, điều này hiển nhiên là sự đặt kỳ vọng quá cao nên chắc chắn là thất vọng → buồn khổ.

2) do si nên đề ra cái kết quả dựa trên cái tiêu chuẩn áp của người khác, là một mức tiêu chuẩn áp đặt bên ngoài, đây là cái loại kỳ vọng mà chúng ta rất là dễ bắt gặp ở trong cái cuộc sống hàng ngày hiện nay khi mà quảng cáo thông linh thông tin báo chí, khi mà chúng ta bắt đầu chúng ta đem cái hình ảnh của những người khác vô, những tiêu chuẩn, hình thức sống do quảng cáo đề ra, để dẫn tới coi đó là cái mốc “bình thường” ở trong cuộc sống rồi đem cái mốc “bình thường” đó vô vào tính cách hình thành cái mong đợi (sự kỳ vọng) của mình, và điều gì diễn ra? đó là khi chúng ta so sánh nó với cái thực tế mà chúng ta đang nhận được thì nó làm cho chúng ta cảm thấy mình là một cái kẻ thất bại, một cái kẻ yếu kém vô dụng từ đó nó lấy mất đi cái cảm giác hạnh phúc mà lẽ ra chúng ta đang có với cái cuộc sống hiện tại của mình.

3) do si đề ra cái kết quả cho là dựa trên cái “khả năng thật” của mình và trên cái kết quả bình thường xảy ra, như người ta đi làm công nhân bình thường lãnh lương như vậy, thì ta đi làm cũng công việc đó sau khi chi tiêu hằng tháng thì 1 năm sau để dành số tiền như vậy, thì nếu chủ quan cho rằng nó sẽ xảy ra và tính toán dựa trên cái kết quả đó thì kỳ vọng như vậy cũng dễ có thể dẫn thất vọng mà buồn khổ. Vì có những cái nó xảy ra ảnh hưởng tới kết quả ta muốn mà ta không làm chủ được như bệnh tật, hăng sa thải công nhân hay giảm giờ làm, v.v..

Do vậy kỳ vọng sẽ dẫn tới buồn rầu lo sợ.

Khi mà có kỳ vọng thì cái kỳ vọng đó, nó mang tới hạnh phúc hay đau khổ thì phụ thuộc vào cái thực tế nhận được. Khi mà nhận được thua, ít hơn hay thấp hơn cái mình kỳ vọng thì là buồn khổ, khi mà đúng như kỳ vọng thì ok, không có buồn, hay vui, vì lúc đó người ta coi là hiển nhiên, vì tham cho nên dù có đúng như kỳ vọng nhưng lại cho là vì mình đạt nó thấp, nên cho đó là đương nhiên.

Chỉ khi nào mà cái nhận được trong thực tế quá, hơn cái điều kỳ vọng thì rất là vui sướng, cảm thấy hạnh phúc, điều này rất hiếm khi xảy ra vì lòng tham và si mê của người có kỳ vọng, nên kỳ vọng không bao giờ thấp hơn cái mà ta cho “trung bình”, và ngay cả ở cái mức gọi là “trung bình” khi mà nó xảy ra như kỳ vọng thì ta coi đó là chuyện bình thường là hiển nhiên. Sự vượt quá kỳ vọng mà xảy ra giống như một người trúng số.

Như vậy ta thấy kỳ vọng chỉ khiến cho sầu khổ, lo âu. Đây cũng chính là lời dạy của Phật trong câu kệ ngôn này, câu nói hơn 2500 năm trước. Thật vậy kỳ vọng chỉ phát sinh ra sầu bi và sợ hãi lo âu.

Và có rất nhiều lời khuyên của các nhà triết lý hay tâm lý học về sự hạ thấp sự kỳ vọng, hay buông bỏ nó vì chính cái kỳ vọng khiến cho người ta không có hạnh phúc, và lo sợ.

Khi mà sống kỳ vọng thì nó khiến cho:

- Cuộc sống bị áp lực và căng thẳng: Khi chúng ta đặt ra những kỳ vọng (cho bản thân, cho người khác, hoặc cho các tình huống), chúng ta đồng thời tạo ra một áp lực ngầm phải đạt được những điều đó. Áp lực này có thể dẫn đến căng thẳng tinh thần và thể chất, dẫn tới "đau đầu" hoặc các vấn đề sức khỏe khác. Như kỳ vọng mọi người tới chùa là tu, hay hiểu biết mình, hay theo ý mình. Cái đó chỉ dẫn tới sự "nhức đầu" vô lý.

- Dẫn đến thất vọng, buồn khổ: Thực tế hiếm khi hoàn toàn trùng khớp với những gì chúng ta kỳ vọng. Vì sao? Vì rất nhiều yếu tố phụ thuộc bên ngoài chúng ta không kiểm soát được. Thí dụ như nấu ăn chẳng hạn, nếu chúng ta nấu ăn và kỳ vọng là người ta khen ngon thì sẽ là... Hơn nữa kỳ vọng có thể khiến chúng ta không nhìn nhận mọi việc một cách khách quan. Chúng ta chỉ tập trung vào những gì mình muốn thấy hoặc muốn xảy ra, mà bỏ qua những dấu hiệu khác của thực tại. Thí dụ như đời sống hôn nhân chẳng hạn.

- Làm giảm sự hài lòng, khiến cuộc không có hạnh phúc: Nếu chúng ta luôn sống trong những kỳ vọng, rất khó để cảm thấy hài lòng với những gì mình đang có hoặc những gì đang diễn ra, dù đó có thể là những điều tốt đẹp. Tâm lý này

khiến chúng ta liên tục tìm kiếm sự thỏa mãn bên ngoài, và khi không đạt được, nỗi khổ sẽ đến.

Tóm lại khi có giải thoát khỏi sự kỳ vọng thì không có sầu bi, lo sợ. Giải thoát khỏi mong muốn cách nào? Đó là ở

- 1) Đừng có ham muốn ở tương lai là nó phải như thế này, thế này.
- 2) Thấy được sự vô thường ở cuộc đời, nó là điều tự nhiên, hiểu rằng có những thứ vượt ngoài sự kiểm soát của mình, vì nó phụ thuộc vào những thứ bên ngoài, và ngay cả bản thân ta cũng chưa làm chủ được như bệnh tật, hay sức khỏe, cho nên không nên đặt kỳ vọng, cho là kết quả phải như thế này, thế này. Vì mọi thứ xuất hiện đều là do nhân duyên, nhân là ta và duyên là những thức bên ngoài tác động lên, do vậy cái ham muốn kết quả phải như thế này, thế này thì đó là sự kỳ vọng, và là cái không cần thiết, nếu sống như vậy thì sẽ không có hạnh phúc mà là đau khổ và lo sợ. Khi ta làm một việc thì cần có mục đích, vì nó là động lực cho chúng ta làm công việc đó. Còn kết quả nó như thế nào thì phụ thuộc vào nhân duyên. Sự gắng sức nỗ lực của ta không phải là cái quyết định duy nhất cho ra kết quả mong muốn.

Bài pháp tới đây là chấm dứt cầu mong phước lành có được xin hồi hướng tới thân bằng quyến thuộc, ông bà cha mẹ đã quá vãng của chúng ta. Cũng xin hồi hướng phần phước này tới quý vị ở đây cũng như người trong gia đình của quý vị, mọi sự an vui, công việc làm tốt đẹp thuận lợi, thoát khỏi những bệnh tật tai ương hiểm nghèo và được sống trường thọ, cũng như hồi hướng phần phước này tới các phi nhân có mặt tại đây, và chung quanh đây, và các chư thiên cùng các chúng sanh hữu duyên khác được hay biết rằng phần phước này dành cho họ, mong họ hoan hỉ.